

papiergeschiedenis nederland

Nieuwsbrief Nr. 09

november 2011

Beste vrienden van Papiergeschiedenis Nederland,

Themadag 2011

De Themadag 2011 is op 26 mei gehouden in het Museum Meermanno in Den Haag. In deze unieke omgeving hebben we een gezellige en geslaagde dag gehad. Er waren veel nieuwe mensen, waarvan wij hopen dat zij hun belangstelling voor onze stichting zullen behouden.

Het verslag is te vinden op onze site onder de link:

http://www.papiergeschiedenis.net/pnl_stichting_pnl_activiteiten_themadag_2011_2.htm

Themadag 2012

Het bestuur is alweer bezig met de organisatie van de volgende Themadag.

Deze zal gehouden worden bij Papierfabriek Schut te Heelsum. Dit is een unieke locatie omdat dit niet alleen één van de oudste plekken in Nederland is waar papier gemaakt wordt, maar ook omdat het proces hier op een langzaam lopende machine plaatsvindt waardoor het heel goed te volgen is.

Ook is de datum al vastgesteld, nl. **donderdag 10 mei 2012**.

Het Thema zal zijn “Het Kwaliteitsmerk”. Hierbij denken wij aan watermerken uit het verleden en de kwaliteitsmerken die tegenwoordig bestaan. De precieze invulling zal in de volge Nieuwsbrief bekend worden gemaakt.

Even voorstellen: Hendrik Hachmer

Hendrik Hachmer is al vele jaren conservator van het Veenkoloniaal Museum in Veendam.

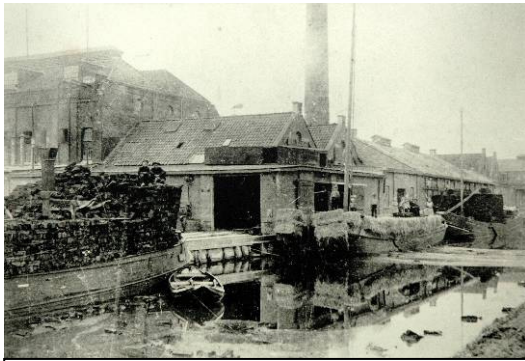
Gezien zijn grote liefde voor dit museum gaat het stuk dat hij ons aanleverde eigenlijk uitsluitend hierover. Tocht geeft het ook een goed beeld van deze bevlogen museum man.

In het Veenkoloniaal Museum te Veendam kan de bezoeker in de Kartonzaal kennis maken met de geschiedenis van de ooit zo bloeiende Groninger (stro)kartonindustrie. De plaats Oude Pekela groeide aan het eind van de 19de eeuw met zijn 12 kartonfabrieken uit tot het centrum van de kartonindustrie. Maar ook gespecialiseerde bedrijven zoals strostoffabriek De Phoenix te Ommelandervijk mochten er zijn. In de Kartonzaal ziet men slechts een klein deel van de collectie m.b.t. de kartonindustrie. Zo bezit het museum ook een uitgebreide bibliotheek en een mooie fotocollectie.

Veenkoloniaalmuseum

Het Veenkoloniaal Museum te Veendam werd in 1939 opgericht door burgemeester De Zee van de toenmalige gemeente Veendam met het idee dat er in zijn tijd nog voldoende materiaal van de vrij jonge geschiedenis van de Groninger Veenkoloniën te vinden was die het behouden voor het nageslacht meer dan waard was. De Zee was al eerder begonnen met verzamelen en plaatste regelmatig advertenties met oproepen in de krant, om historisch materiaal naar het gemeentehuis te brengen. Zijn oproepen waren zeer succesvol. De zolder van het gemeentehuis stroomde vol met oude voorwerpen. Wie de schenkingenlijsten van die beginjaren bekijkt, komt al snel tot de conclusie dat er vooral materiaal met betrekking tot de Veenkoloniale zeevaart binnen kwam. Niet zo vreemd, want in de 19de eeuw kwam meer dan 60 % van de Nederlandse zeegaande vloot uit Groningen en de Groningse Veenkoloniën.

Strokkartonfabriek De Union te Oude Pekela

In de jaren zestig van de vorige eeuw veranderde dit beeld en werd het aanbod uit de landbouw en de landbouwindustrie, (aardappelzetmeel- en strokkartonindustrie) steeds groter. Jubileumboeken van bedrijven werden consequent aangeschaft voor de museumbibliotheek en steeds meer foto- en archiefmateriaal kwam binnen.

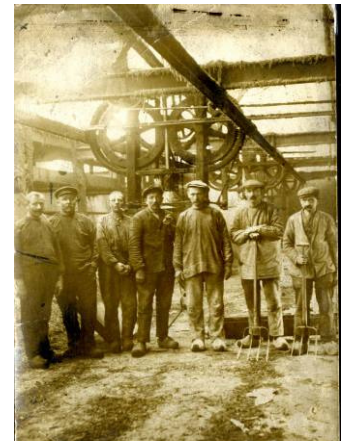
In de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw kwam door fusies en saneringen van bedrijven het materiaal zo massaal binnen dat het museum zich genoodzaakt zag keuzes te maken. Het archief was inmiddels uitgegroeid tot tientallen meters en er

kwam bovendien ook steeds meer zeer bijzonder, maar uiterst kwetsbaar filmmateriaal binnen.

Omdat het museum over te weinig vrijwilligers beschikte om alles professioneel te kunnen inventariseren en ook te weinig ruimte bezat om alles verantwoord te kunnen opslaan en bewaren werd besloten om het film materiaal over te dragen aan de GAVA (Groninger Audiovisueel Archief) en de bedrijfsarchieven over te dragen aan de Groninger Archieven, beiden gevestigd aan het Cascadeplein te Groningen. Wat bleef was de enorme fotocollectie, de bibliotheek met tientallen jubileumboeken van o.a. strokkartonfabrieken en een archief met losse stukken, zoals aandelen, CAO's en niet te vergeten een mooi briefhoofden-archief van soms zeer bijzondere bedrijfjes.

Ook bezit het museum enkele voorbeelden van het vroegere vakmanschap in de kartonnage. Prachtige hoedendozen van strokkarton, oude sigarendoosjes, maar ook kartonnen bierkratten en dozen uit de jaren zestig.

Inmiddels is het museum begonnen met de digitalisering van de fotocollectie van de (stro)kartonindustrie. De gedigitaliseerde foto's worden verzonden naar de beeldbank Groningen (www.beeldbankgroningen.nl), een initiatief van de Groninger archieven en enkele Groninger gemeentes. Zowel het Streekhistorisch Centrum te Stadskanaal als het Veenkoloniaal Museum hebben hierbij aangehaakt. Het uiteindelijke resultaat moet zijn dat binnen een paar jaar de meer dan 3000 foto's m.b.t. de kartonindustrie via deze beeldbank digitaal ter beschikking staan voor een ieder die op internet actief is. Zo wordt een onzichtbare collectie voor de buitenwereld zichtbaar.

Werknemers van De Union

Het adres van het Veenkoloniaal Museum is Museumplein 5, 9641 AD Veendam en de openingstijden zijn: dinsdag t/m. donderdag 11.00-17.00 uur en vrijdag tot en met maandag 13.00 – 17.00 uur.

De museumbibliotheek is op afspraak te bezoeken. Voor verdere informatie verwijzen wij naar de site van het museum: www.veenkoloniaalmuseum.nl

Papier uit het archief

In het CODA Archief te Apeldoorn berust sinds 1987 de collectie van de Stichting Papiergeschiedenis Nederland, waaronder de collecties van Loeber, Voorn en Schut en de collectie papierfabrieken. Daarnaast bevinden zich in CODA Archief o.a. de archieven van papierfabrieken, zoals Van Gelder & Zonen, J.C. Schutte & Co en de Christiaan Geurtsmolen. In elke nieuwsbrief zal in deze nieuwe rubriek een document uit de collectie Papiergeschiedenis Nederland belicht worden.

De Stichting Berghuizer Erfgoed organiseerde op 1 oktober j.l. een reünie en expositie omdat 300 jaar geleden Bernardus Cramer in Ootmarsum een papiermolen oprichtte, die als Berghuizer Papierfabriek tot 2008 in Wapenveld stond. In de collectie papierfabrieken van het Archief Papiergeschiedenis is ook het archief van de Berghuizer Papierfabriek te vinden. Het bevat hoofdzakelijk materiaal uit het laatste kwart van de 19^e eeuw en het begin van de 20^e eeuw, de periode dat de fabriek in bezit was van de familie Cramer.

Op bijgaande foto ziet u twee bladzijden uit een boek met recepten en beschrijvingen voor het maken van papier. Deze zijn in 1896 geschreven door Hendrik Gerard Diederik Cramer, die in 1884 vanuit Ootmarsum naar Wapenveld was gekomen toen hij de machinale papierfabriek kocht van de familie Van Gerrevink. Cramer liet nieuwe machines plaatsen en schakelde over op de productie van pakpapier. Op bladzijde 29 staan de recepten van drie soorten 'glad en onverpersd papier'. In de kolommen is precies opgesomd welke ingrediënten en hoeveel er nodig was voor elk soort papier. Bij het groene en blauwe papier zijn ook de kosten in beeld gebracht. Het papier bevat cellulose, druksnippers of schrijfsnippers, kleurstoffen, annaline, china clay en ... hout; wit en bruin hout, en ook kleurstoffen. Afhankelijk van de ingrediënten wordt het papier glad, sterk of dik. Cramer maakte ook opmerkingen over de kwaliteit van het papier: 'Sterk papier [...]. Loopt zeer mooi over de machine'.

De archieven van de papierfabrieken kunnen nu in CODA Archief & Kenniscentrum geraadpleegd worden op microfiche. In het kader van het conserveringsprogramma Metamorfoze wordt deze belangrijke collectie ook digitaal toegankelijk gemaakt en zal vanaf 2013 online beschikbaar zijn.

300-jarig bestaan Berghuizer Papierfabriek postuum gevierd

Het is dit jaar op 300 jaar geleden dat dr. Bernardus Cramer startte met het maken van papier op de watermolen van Mander bij Ootmarsum. Hij was de eerste papiermaker van de familie Cramer die later, nadat de Cramers in 1884 naar Wapenveld

29

Recepten die van glad en onverpersd papier worden gemaakt of meer of minder of goedkoop

gemischt n° 207 v. Hoop & C. Fabianus 1896.

in	Febmar 1896	
Roijal	11 vat sulfit celluul Koethi 55/10	
22	6 " druksnippers	30.
kilo	7 " wit hout	25.
	1 " bruin "	3/4
	15 kilo annaline	15
	6 " Eng rood	6
	2 1/2 " gheslaker	2 1/2
		137/100

240. blaauw groen ter Kuisle Cromhof Maart 96.

1/2 vat cell. Koethi 36/10	4/14	
3 vat cell. Koethi 36/10	4/60	
2 " minnekleurloos 10. 12.	120	
4 " druksnippers 20. 3.	60	
2 " blaauw " 10. 6.	60	
10 kilo annaline 10.	24	
1/2 " geel oker	15	
15 gram gum	05	
	lijm	02
		126 25/12,08/100

sterk papier, moet beter zijn dan het voorgaande 232. loopt zeer mooi over de machine

241. blaauw Ubbens Maart 1896.

14 vat cell. Koethi 36/10	3,05	
4 " schrijfsnippers 20. 4/10	1,90	
4 " wit hout 20. 1/4	5,6	
4 " blaauw snippers 18. 6	1,08	
20 kilo china clay 20. 3/4	7,50	
500 gram methylenblauw 2. 80		
200 " v. G. 2. 80		
60 " fuchsine 2. 80		
	lijm	02
		142 10/15,03/100

loopt mooi en glad over de machine

kwamen, van grote betekenis zou zijn voor de Berghuizer Papierfabriek in Wapenveld.

Op zaterdag 1 oktober jl. hield de Stichting Berghuizer Erfgoed een expositie en reünie om stil staan bij dit historische feit.

Het werd een dag om nooit te vergeten en het weer leverde een positieve bijdrage! Zo'n 438 belangstellenden, waarvan het merendeel oud-werknemers, bezochten de expositie en reünie. Onder het genot van een hapje en drankje werden herinneringen opgehaald.

Agro, Papier, Chemie en Energiesector samen aan de slag voor één nieuwe biobased sector!

Er is een nieuw initiatief van het bedrijfsleven. Dit is genomen door de Chemiesector (VNCI), de Energiesector (Energie-Nederland), Agrofoodsector (Dutch Biorefinery Cluster) in samenwerking met de Nederlandse Papier- en kartonindustrie (Koninklijke VNP) met steun van het Ministerie van EL&I.

Tijdens een exclusieve bijeenkomst is op 27 oktober jl. is door de top van deze bedrijfstakken gediscussieerd over de overgang van het gebruik van fossiele grondstoffen naar een economie die biobased grondstoffen als belangrijkste bron zal hebben. Deze transitie biedt kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven om een koppositie in te nemen. De deelname van de papierindustrie hieraan kan een belangrijke bijdrage leveren aan de kansen voor deze bedrijfstak.

Klopt het dat Nederland wereldkampioen recycling is?

Rekenmeester Stefan Stasse ontdekte dat al het oud papier een waarde vertegenwoordigt van 329 miljoen euro en vraagt zich af waarom burgers geen vergoeding krijgen bij de papierbak. Wat kost oud papier en wat levert het op? En klopt het dat Nederland wereldkampioen recycling is? De makers van programma De Rekenkamer hebben in hun uitzending van 4 november 2011 aandacht besteed voor het hergebruik van oud papier. Rob Broere, mill manager bij Solidpack te Loenen en Wienus van Oosterum, directeur Stichting Papier Recycling Nederland kwamen aan het woord.

Bekijk de volledige aflevering op: www.derekenkamer.kro.nl of op www.uitzendinggemist.nl

Wanneer u vragen of opmerkingen heeft kunt u ons bereiken via e-mailadres: info@papiergeschiedenis.net, of via de Koninklijke VNP in Hoofddorp.

Met vriendelijke groeten

Jan Hein Banner
Secretaris Papiergeschiedenis Nederland

Stichting Papiergeschiedenis Nederland
Secretariaat: Rembrandtlaan 49 1412 JN Naarden
Bankrekening: 3510722